

Asia: VN/21836/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta kansalliseksi luonnon monimuotoisuusstrategiaksi 2035

Lausuntopyyntö

2. Strategian lähtökohdat

Strategisen tason linjauksina luontokadon pysäyttäminen ja ekosysteemipalveluiden merkitys ihmisten toiminnalle ovat erittäin tärkeitä. Luonnon monimuotoisuusstrategia on monilta osin yhteneväinen ja samansuuntainen kuin kansallinen ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelma ja yhtymäkohtia on myös kansalliseen kiertotalouden strategiseen ohjelmaan ja yhteiseen maatalouspolitiikkaan (CAP27). Yhtymäkohtia voisi myös nostaa strategiassa enemmän esiin.

Monimuotoisuusstrategia on vahva asiakirja ja herää kysymys, ovatko kaikki tavoitteet realistia suhteessa tavoiteaikatauluun. Osittain strategian tavoitteet ovat kuin toimenpiteitä. Toki on hyvä, että lopussa todetaan, että myöhemmin tulee tehdä toimintasuunnitelma laajalla osallistumisella. Koska tavoitteet osittain ovat kuin toimenpiteitä ja vastuutahojakin on lueteltu, Hämeen ELY-keskus katsoo tavoitteita erityisesti ELY- ja alueellisesta näkökulmasta.

Luonnon monimuotoisuusstrategia ja sen toimeenpano laajasti kaikilla hallinnonaloilla ja elinkeinoelämässä on välttämätöntä. Edellisen kauden strategia ei tuottanut toivottuja tuloksia. Tässä strategialuonnoksessa on parannuksia edelliseen strategiaan verrattuna, mutta luonnoksen pohjalta on silti vaikea pohtia tai ottaa kantaa siihen, miten realistista asetettuihin tavoitteisiin on päästä esitetyssä aikataulussa, tai mitä tavoitteisiin pääseminen vaatisi resurssitasolla esimerkiksi ELY-keskusten tehtäväkentässä.

Ekologinen siirtymä on joka tapauksessa murros, joka pitää sisäistää koko yhteiskunnassa. Koska Suomi on sitoutunut Montrealin sopimukseen ja EU:n bd-strategiaan, edellyttää monimuotoisuusstrategian toimeenpano sitä, että strategian tavoitteisiin sitoudutaan poliittisista voimasuhteista riippumatta. Strategian tavoitteisiin pääseminen edellyttäneen muutoksia lainsäädäntöön; ainakin maankäyttö- ja rakennuslakiin (monimuotoisuusstrategian tavoitteiden

sitovuus alueiden käytön suunnittelussa mm. suojelualueiden ja niiden tukialueiden sekä kytkeytyvyyden, viheryhteyksien ja kuntakaavoituksen osalta, purkamisen ja rakentamisen sääntely eli luonnonvarojen kestävä käyttö), ympäristönsuojelulakiin (tavoitteet sisällytettävä luvan myöntämisen edellytyksiin), luonnonsuojelulakiin, metsälakiin ja jätelakiin sekä maatalouden ja elinkeinoelämän (mm. luonnolle haitalliset yritystuet) ja ylipäätään luonnonvarojen kestävä käytön (tuotanto) ja kuluttamisen sääntelyyn. Valtiolta ja kunnilta tulee vaatia esimerkkinä oloa esim. julkisten hankintojen ja rakentamisen toteuttamisessa siten, ettei aiheuteta luontokatoa, mikä voi myös vaatia lainsäädännön kehittämistä.

Työ on pitkäjänteistä, sillä esimerkiksi ennallistamisen vaikutukset saattavat näkyä vasta 10-20 vuoden päästä, joten työ vaatii myös panostuksia koulutukseen, tutkimukseen ja luonnon tilan pitkäjänteiseen seurantaan. Kaikissa maakunnissa tulisi yhdenvertaisesti turvata resurssit alueellisten LUMO-ohjelmien laatimiseen melko nopealla aikataululla maankäytön tarkemman suunnittelun tukemiseksi.

ELY-keskuksissa tehtävässä työssä tulisi varmistua siitä, että E-, L- ja Y-vastuualueiden työ ei ole ristiriidassa keskenään (esim. yritystuet, liikennesuunnittelu).

2.2 Suomi on sitoutunut luontokadon pysäyttämiseen

Montrealin sopimus olisi hyvä mainita tässä.

3.1 ja 3.2 Pää tavoite ja tarkemmat tavoitteet

Strategian päätavoite on, että vuoteen 2030 mennessä luontokato on pysäytetty ja luonnon monimuotoisuus elpyy. Vuosi 2030 voi tulla kovin nopeasti, ja luonnoksessa tämä mainitaankin. Käynnissä oleva ilmastonmuutos ja Venäjän aiheuttama energiakriisi voivat myös vaikuttaa strategian tavoitteiden kannalta väärään suuntaan.

Strategian tarkempien tavoitteiden kirjaamisessa ja pohtimisessa lienee huomioitu (ja tullaan huomioimaan) mm. Helmi-ohjelman alkuvuosien kautta muodostuneet kokemukset ja käsitykset aikataulujen ja tavoitteiden realistisuudesta, toimivista ja ei-toimivista käytännöistä sekä työhön vaadittavista resursseista eri hallinnonaloilla ja organisaatioissa. Tavoitteisiin pääseminen esitettyssä aikataulussa joka tapauksessa edellyttää riittävää - ja riittävän pitkäjänteistä - resursointia eri hallinnonaloille ja organisaatioihin. Helmi-ohjelman toimeenpano alueilla on myös osoittanut, että esimerkiksi elinympäristöjen kunnostustoimia ei välttämättä saada eteenpäin suunnitellussa aikataulussa, jos resursseista ja osaavista toimijoista töiden suunnittelusta toteutukseen on pulaa. Tämä voi jatkossakin muodostua yhdeksi pullonkaulaksi.

Alueidenkäytön suunnittelu, erityisesti kaavoituksen ja kuntien rooli sekä vaikuttamismahdollisuudet, tulisi mainita strategian niissä kohdissa, joissa mainitaan luonnonvarojen hyödyntäminen, maankäyttö ja rakentaminen. ELY-keskuksilla on alueidenkäytön

osalta oma tärkeä roolinsa. Tietoa tarvitaan myös paljon lisää. Tässä yhteydessä kaivattaisiin suunnittelun tueksi samankaltaista aineistoa kuin on syntymässä ilmastovaikutuksista ja sopeutumisesta. Mielenkiintoista on myös, miten nämä eri osa-alueet nivoutuvat toisiinsa (esimerkiksi asenteet - kuntien päätöksenteko vaikkapa kaavoituksessa - monimuotoisuuden huomioiminen).

Strategian niissä kohdissa, joissa mainitaan talousmetsät ja luonnonvararesurssit, tulee tunnistaa kansallisen ilmastonmuutokseen sopeutumis suunnitelman huomioida metsien tuhoriskeistä (sekä bioottisista (kuten kaarnakuoriaiset) että abioottisista (kuten myrskyt)). Erityishuomiota tulisi suunnata kansallisen luonnon monimuotoisuusstrategian sekä kansallisen ilmastonmuutokseen sopeutumis suunnitelman yhteensovittamiseen niissä maakunnissa, joissa metsätaloudella suuri merkitys. Sopeutumis suunnitelmassa yhtenä mittarina talousmetsille on jo lahoppuun määrän parempi seuraaminen ja valuma-aluekohtainen suunnittelu metsätalouden sopeutumisessa.

3.3 Luonnon tilan tavoitteet

Strategiassa mainitaan pohjoiset lajit ilmastonmuutoksesta eniten kärsivinä (3.3.1, s. 25). Olisi hyvä huomata, että kansallisessa ilmastonmuutokseen sopeutumisen suunnitelmassa myös Itämeri ja maankohoamisrannikko mainitaan eniten ilmastonmuutoksen takia vaarantuvina elinympäristöinä.

Elinympäristöjen laadun parantamiseen liittyen (3.3.3, s. 29) tulisi mainita kansallisen ilmastonmuutokseen sopeutumisen toimet ja yhteisen maatalouspolitiikan (CAP27) toimet (mm. luomun lisääminen).

Kappaleessa 3.3.4 (s. 33) mainitaan rakennettu ympäristö. Kulttuuriympäristö on usein monimuotoista luontoa ja päinvastoin. Tätä voisi strategiassa tuoda esiin myös voimakkaammin ja tavoitella keinoja, joilla kulttuuriympäristön vaalimista edistettäisiin (esim. tieto, säädösohjaus). Luonnonvarojen käytön näkökulmasta rakennetun ympäristön kiertotalous on hyvin tunnistettu, mutta esimerkiksi "purkaa vai korjata" -teema voisi näkyä jo tässä vaiheessa; siis ajatus siitä, että oleva rakennettu ympäristö on resurssi, joka pitäisi huomioida ensin.

Samoin T3-kohdassa sivulla 32 olisi politiikkajohdonmukaista tunnistaa yhtymäkohdat kansalliseen ilmastonmuutoksen sopeutumis suunnitelmaan ja yhteiseen maatalouspolitiikkaan (CAP27). Esimerkiksi sopeutumis suunnitelmassa mainitaan luontopohjaiset ratkaisut ensisijaisiksi vaihtoehtoiksi.

T6-kohdassa sivulla 36 voi tunnistaa yhteyden yhteisen maaseutupolitiikan linjaukseen alkuperäisrotujen tukemisesta.

3.4 Suojelu ja ennallistaminen

Metsien tiukan suojelun tavoite 2035 on 10 % koko maan metsämaasta. Tavoitetta tulisi alueellistaa siten, että tavoite metsämaan suojeluprosentista olisi myös alueellisesti (maakunnittain) noin 10, sillä metsäluontotyypeistä ¾ on uhanalaisia ja suuri osa näistä eteläisessä Suomessa. Tämä edellyttää riittävää resurssia mm. ELY-keskuksille luonnonsuojelun toteuttamiseen ja suojelukorvausten maksamiseen maanomistajille. Myös valtion tulee kantaa vastuunsa tässä valtionmaiden osalta.

Suojelua tukevien OECM-alueiden (kappale 3.4.1, s. 37) osalta ilmaan jäi Hämeen ELY-keskuksessa enemmän kysymyksiä kuin vastauksia erityisesti metsäisten luontotyyppien osalta. Maanomistajien oikeusturvankin kannalta on tärkeää huolehtia, että OECM-alueiden osalta on selkeästi määritelty, mitkä toimet alueilla ovat mahdollisia/sallittuja ja mitkä eivät. Suojelun tukialueet voivatkin aiheuttaa paikallisella ja aluetasolla käytännön hankaluutta, jos linjauksissa tai alueiden määrittelyssä on tulkinnanvaraa tai epäselvyyttä.

Suojelua tukevat alueet (T7, s. 40) voisivat myös olla kansallisessa ilmastonmuutokseen sopeutumisen suunnitelmassa mainittuja maakunnallisia viherverkostoja ja ekologisia yhteyksiä. Monimuotoisuusstrategian tavoitetta tukevaa alueellista monimuotoisuustietoa kuitenkin tarvittaisiin, eli resurssia selvityksiin. Maakunnallinen viherverkosto on selvitetty viime vuonna Päijät-Hämeessä, mutta esimerkiksi Kanta-Hämeessä ei. On myös hyvä huomioida, että vihreän siirtymän edistämiseen liittyvät hankkeet (esimerkiksi tuulivoima) voivat toisaalta pirstoa viherkäytäviä ja ekologisia yhteyksiä ja osaltaan myös hidastaa luonnon monimuotoisuusstrategian tavoitteiden saavuttamista.

Suojelualueverkoston kehittämisessä ELY-keskukset ovat osapuolena ja ilmastonmuutoksen sopeutumisenkin suunnitelmassa METSO- ja Helmi-ohjelmien jatko on jo toimenpiteenä. ELY-keskuksissa saatetaan kuitenkin tarvita koulutusta ja ohjausta esimerkiksi siitä, miten vapaaehtoista suojelua (METSO, Helmi-soidensuojelu) kohdennetaan alueellisesti tehokkaimmin ja vaikuttavimmin esimerkiksi kansallisen luonnon monimuotoisuusstrategian tai ilmastonmuutokseen sopeutumis suunnitelman tavoitteiden saavuttamisen näkökulmasta. Lisäksi halutaan parantaa eri hallinnonalojen politiikkajohdon mukaisuutta. ELY-keskuksen näkökulmasta tämän tulisi koskea myös alueellista toimintaa, jo pelkästään siksi että aluehallinto on tärkeä politiikkojen, ohjelmien ja strategioiden toimeenpanijana.

Tärkeimpien perinnebiotooppikohteiden sisällyttäminen osaksi suojelualueverkostoa (T7.10, s. 41) on hyvä ja tärkeä tavoite, mutta ei automaattisesti takaa sitä, että kohteiden hoito on varmistettu. Tarvitaan myös pitkäjänteistä resurssia hoidon suunnitteluun ja järjestämiseen. Sama pätee luonnollisesti koko suojelualueverkostoon. Erityisesti perinnebiotooppien kohdalla tarvitaan myös ELY-keskusten E- ja Y-vastuualueiden tiivistä yhteistyötä ja tarvittaessa yhteistyön ja prosessien johdonmukaista kehittämistä. Samaa yhteistyön ja prosessien kehittämistarvetta on havaittu myös ELY-keskuksen Y- ja L-vastuualueen tehtävien rajapinnoissa (esimerkiksi piennarten hoidon suunnittelu ja tienvarsiniittojen oikea-aikaisuus, vieraslajien torjunta, piennarten niitty- ja

ketolajiston elinvoimaisuus). Hämeen ELY-keskuksen näkemyksen mukaan esimerkiksi näissä vastuualueiden yhtymäkohdissa olisi mahdollista saada suhteellisen pienellä panostuksella ja prosessien sekä yhteistyön kehittämisellä ja ohjauksella luonnon monimuotoisuuden kannalta kohtalaisen vaikuttavaakin tulosta aikaiseksi.

Helmi-ohjelman tavoitteiden saavuttaminen v. 2030 mennessä (T8.1, s. 43) on täysin riippuvainen Helmi-ohjelma resurssien jatkuvuudesta ja tasosta tulevana vuosina.

3.5 Paineiden vähentäminen ja juurisyihin vaikuttaminen

Juurisyihin vaikuttamisen kohdalla tulee harkita myös esimerkiksi ekologisen kompensaation velvoittavuuden kasvattamista sekä uhanalaisten luontotyyppien vahvempaa huomioimista lakitasolla. On vaikea ylipäätään nähdä, että pelkästään vapaaehtoisin keinoin olisi mahdollista päästä strategian tavoitteisiin asetetussa aikataulussa, eli velvoittaviakin toimia saatetaan tarvita.

Paineiden vähentämisen ja juurisyiden tunnistamisen yhteydessä olisi syytä tunnistaa tämän strategian yhteydet Kestävän kehityksen toimikunnan strategiaan 2022-2030 sekä kansalliseen kiertotalouden strategiseen ohjelmaan.

Resurssitehokkuus-kappaleessa (T9, s.46) on syytä korostaa jälleen politiikkajohdonmukaisuutta ja yhteyttä jo tehtyihin ohjelmiin, esimerkiksi ilmastotiekarttoihin.

Luontoa arvostavan käyttäytymisen lisääntymistä (T11, s. 49) voi olla haastavaa mitata. Tässä on yhteys ympäristökasvatukseen ja ympäristötietoisuuden lisäämiseen, joka on yksi ELY-keskusten vastuista, mutta täysin aliresursoidusti.

Riskeillä (T13, s. 51), kuten vieraslajeilla, on selvä yhteys myös ilmastonmuutoksen sopeutumisen suunnitelmaan. ELY-keskukset ovat toimijana tässä, mutta hyvin pienillä resursseilla. Vieraslajien alueellista ennakointi- tai ohjaustyötä ei pystytä tekemään alueilla juuri lainkaan, ja reagoivaakin työtä vähän.

Luonnon monimuotoisuuden merkityksestä osana hyvinvointia ja terveyttä (T19, s. 65) on jo hyvää tutkimustietoa, Lahdessakin tehtyä, mutta nyt vastuu siirtyy suurelta osin kunnilta hyvinvointialueille. On kysymysmerkki, miten planetaarinen terveys- ja kestävän kehityksen työ uusilla hyvinvointialueilla järjestetään ja resursoidaan.

3.6 Saamelaiset ja luonnon monimuotoisuus

-

3.7 Suomi maailmalla

-

Muita huomioita luonnoksesta

-

Ryömä Riitta
Hämeen ELY